

Kongrespartiets storhed & fald

I 1930 påbegyndte Mahatma Gandhi en ulydighedskampagne mod briternes saltmonopol. Det var forbudt for inderne at fremstille deres egen salt. Det skulle købes af autoriserede forhandlere, som betalte skat til kolonimagten. Gandhis plan vakte forundring, både i hans eget bagland i Kongresbevægelsen, og hos de britiske myndigheder, for skatteindtægterne fra salt dækkede kun 3% af styrets samlede indtægter. Det var næppe et tab, som kunne ryste imperiet. De tog fejl, både Kongresbevægelsen og kolonimagten. Gandhis saltmarch blev hans mest ikoniske aktion.

Planen var såre enkel. Gandhi ville vandre ud til kysten og samle salt fra stranden, og dermed bryde loven. Det var et genialt påfund, for salt var ladet med symbolik. Alle havde brug for salt og den var frit tilgængelig i naturen. At beskatte salt var som at beskatte den luft man åndede. Det var en lov, som kendetegnede et sandt tyranni. Den 12. marts satte Gandhi ud på en 385 kilometer lang vandring mod havet med 78 håndplukkede disciple, der repræsenterede alle kaster og trossamfund. I hver eneste landsby prædikede han sit budskab om moralsk oprustning og passiv modstand mod kolonimagten, og hele vejen blev han hyldet af folket, der kastede blomster for hans fødder.

Da Gandhis følge nåede kysten 24 dage senere, var flokken vokset til 5.000, og på stranden ventede yderligere 50.000 tilhængere og en samlet verdenspresse, med snurrende kameraer. Gandhi gik ned mod havet, tog noget af det saltholdige pløre op fra vandkanten og sagde: "Med dette ryster jeg det britiske imperium". Herefter kogte han sit mudder i havvand og dannede nogle få krystaller af grumset, illegalt salt, som han spiste. Det var i øvrigt første gang i seks år han spiste salt. Selv en asket må ofre sig i en højere sags tjeneste. På få dage

bredte protesten sig til resten af landet. Langs hele kysten flokkedes indere ved stranden med potter og pander. De tændte bål og kogte salt, og spiste og solgte det for øjnene af politiet. Alle deltog i forbrydelsen; mænd, kvinder og børn. Regeringen i Delhi var til grin. Til sidst skred politiet til handling, præcis som Gandhi havde ventet. Han selv og 60.000 andre illegale saltspisere blev anholdt, og briternes tyranni blev synlig for enhver.

Men protesterne fortsatte. Mest kendt var marchen mod et offentligt saltdepot nord for Bombay, dramatiseret med stor patos i Richard Attenboroughs Gandhi-film fra 1982. Her udfordrede 2.500 hvidklædte demonstranter en deling politifolk anført af britiske officerer. Mens kvinderne gjorde klar med førstehjælp og gazebind, gik den første række af demonstranter frem mod politiet. Alle fik de slag med bambuskæppe og faldt til jorden med kraniebrud og knuste knogler. En ny gruppe rykkede frem og led samme tort. Og sådan blev det ved, i én uendelighed. Ingen gjorde modstand, ingen værnede sig mod slagene. For hvert stokkeslag, der ramte demonstranterne, voksede fortællingen om det koloniale despoti.[\[1\]](#)

Saltmarchen var gennemsyret af Gandhis metoder: Pacifisme, passiv modstand, civil ulydighed og en sublim sans for symbolske virkemidler. Det var en strategi, der underminerede kolonistyreets moralske berettigelse og fjernede enhver illusion om briternes godgørende og civiliserende kraft. I 1930 stod det klart for de fleste, briter såvel som indere, at indisk uafhængighed var uomgængelig. Spørgsmålet var bare hvornår, og i hvilken form?

Gandhi omdannede Kongresbevægelsen fra en elitær kaffeklub til ægte folkelig frihedsbevægelse. Han var guruen, der vakte bønderne til kamp mod kolonimagten, og lagde låg på bevægelsens mange interne uenigheder. Men Gandhis tid lå før 1947. Det var de færreste i Kongresbevægelsen, der delte hans vision for fremtidens Indien. Gandhi var som oftest kompromisløs i sin idealisme. Han mente at industrialisering,

urbanisering og modernisering var roden til al ondt. Han ønskede hverken statsmagt eller parlamentarisk demokrati. Kongresbevægelsen skulle omdannes til en græsrodsbevægelse, der kunne bistå i realiseringen af hans landsbyutopi, hvor alle borgere levede i små, harmoniske landsbysamfund. Den vision vakte ingen gehør blandt Kongresbevægelsens spidser. Gandhi blev kørt ud på et sidespor. På et bønne-møde i Delhi i april 1947 udtalte han fortvivlet: "Det er Kongressen, der bestemmer... jeg står uden for indflydelse... ingen lytter til mig mere... jeg græder i ødemarken".[\[2\]](#)

Efter 1947 blev Kongresbevægelsen derfor omdannet til et politisk parti, anført af Jawaharlal Nehru, som også blev Indiens landsfader og første statsminister gennem 16 år. Det var under Nehru, at Indien opstod som en demokratisk, sekulær og delvis socialistisk nation. Kongrespartiet styrede Indien i 54 ud af 67 år fra 1947-2014, som regel anført af én af Nehrus efterkommere: Hans datter Indira Gandhi, hendes søn Rajiv Gandhi, og senere – fra kulissen – Rajivs italienskfødte hustru og enke, Sonia Gandhi. I 2014 led Kongrespartiet – anført af Nehrus oldebarn Rahul Gandhi – et knusende nederlag til hindunationalisten Narendra Modi. Den gamle mastodont blev reduceret til et andenrangs oppositionsparti og er i dyb krise.

Enhver forståelse af det moderne Indien starter derfor med Kongrespartiet og Nehru/Gandhi-dynastiet; partiet og familien der skabte det moderne Indien. Hvad var deres vision, og hvad er deres arv? Hvordan bidrog dynastiet til partiets storhed og fald? Og hvor står partiet i dag?

Charme og selvtillid

Den 22. marts 1947 landede den sidste britiske vicekonge af Indien i Palam lufthavn udenfor Delhi. Lord "Dickie" Mountbatten trådte ud af flyet iført en skinnende hvid gallauniform med rækker af medaljer hen over brystet. Han var 41 år gammel, høj og flot og lignede en filmstjerne fra

Hollywood. Ved hans side stod hans hustru, den smukke Edwina. Hun var en af verdens rigeste kvinder. Snart skulle hun blive midtpunktet for alverdens sladder om hendes nære og intime forhold til den kommende statsminister, Nehru.

Mountbatten stod foran sit livs sværeste opgave, at afvikle 200 års britisk kolonistyre i Indien og sikre en smidig overgang til selvstændighed. Han skulle navigere mellem uforsonlige indiske frihedskæmpere og sørge for, at de ulmende sekteriske uroligheder ikke endte i et blodbad. I hvert fald ikke mens briterne var der. I Delhi blev Dickie og Edwina mødt af en britisk æresvagt og den afgangende vicekonge, Lord Wavell og hustru. En enkelt officer udråbte et hurra for den ny vicekonge, men hyldesten fortonede sig i rungende stilhed. "Er der virkelig ingen, der er glade?" spurgte officeren ud i luften, men hans kolleger kiggede ud i luften.

Mountbatten blev mødt med skepsis fra briterne i Delhi. Trods hans flotte udseende og kongelige herkomst (han befandt sig på en 43. plads i den royale arvefølge) var han kendt som en playboy, som sejlede gennem livet på en bølge af charme og gode forbindelser, ikke mindst til statsminister Winston Churchill. Han havde ingen kendskab til Indien, og blev generelt opfattet som en distanceblænder. Da Mountbatten i 1943 blev udnævnt til øverstbefalende for de britiske styrker i Sydøstasien, udtalte feltmarskal Montgomery at "Dickie er aldeles uegnet... hans viden om hvordan man fører krig er lig NUL". Men "han er en herlig fyr... han kan tale med drengene og amerikanerne elsker hans royale aner".

Og det var netop Mountbattens charme og selvtillid – siger onde tunger – der kvalificerede ham til jobbet som sidste vicekonge af Indien. Hvis der var nogen, der kunne sikre briterne et hurtigt exit fra Indien, og slippe af sted med æren i behold, var det Mountbatten. Blot fem uger efter sin ankomst, sendte Mountbatten en plan hjem til London med det ildevarslende navn "Plan Balkan". Britisk Indien skulle deles i to nationer og de to store delstater i grænseområdet, Punjab

og Bengalen, skulle også deles ud fra religiøse skel. De 556 uafhængige fyrstendømmer, de såkaldte prinsestater, som dækkede næsten halvdelen af subkontinentet, skulle selv vælge side mellem Indien og Pakistan. Det var en plan med mange løse ender.

Men Mountbatten bekymrede sig ikke om de løse ender, han fokuserede på de store linjer; en hurtig overdragelse af en tikkende bombe: "Jo mere jeg sætter mig ind i problemet, jo mere indser jeg, at hele denne deling er det rene vanvid, som på afgørende vis kommer til at hæmme landets økonomiske udvikling... jeg ville aldrig have plæderet for en deling, havde det ikke været for det sekteriske vanvid, som synes at have grebet alle parter. Det eneste vi kan håbe på er, at vi i omverdenens øjne får lagt ansvaret for delingen solidt over på de indiske skuldre, for en dag vil de bitterligt fortryde deres beslutning".

Stadig i dag strides historikere om hvordan det kom så vidt, at Britisk Indien blev delt i to. Var det et produkt af briternes mangeårige religiøse forskelsbehandling, der lagde kimen til splittelsen? Skyldtes det Mountbattens hastværk? Var det muslimernes leder, Mohammed Jinnah, der handlede ud af tom forfængelighed og/eller reel bekymring for sine trosfæller? Eller var det Kongrespartiet, med Nehru og Gandhi i spidsen, der var alt for stædige i deres forhandlinger med Jinnah? Nyeste forskning tyder på, at delingen var den ultimative tragedie, for den skete på trods af at ingen ønskede den. Den pakistanske historiker Ayesha Jalal argumenter overbevisende for, at Jinnahs krav om et selvstændigt Pakistan var ren forhandlingstaktik i et forsøg på at sikre den bedst tænkelige aftale i forhold til hans egentlige mål; en løs føderation af hinduer og muslimer. Ifølge Jalal spillede Jinnah sine kort forkert under de afgørende forhandlinger. Samtidig mistede han grebet om den brede muslimske befolkning, der lod sig forføre af hans retorik.[\[3\]](#)

Resultatet var især en katastrofe for muslimerne. Det ny

Pakistan var en skrøbelig konstruktion, en nation delt i en østlig og vestlig del, hvis eneste fællesnævner var en generel folkelig orientering mod Islam. Tilmed blev Østpakistan (det nuværende Bangladesh) afskåret fra storbyen Calcutta, mens Vestpakistan måtte afgive de frodigste dele af Punjab til Indien. Det var – for at citere Jinnah – en ”misrøgtet og mølædt udgave” af Pakistan, som de stod tilbage med.

[1] Louis Fischer: *The Life of Mahatma Gandhi*, s. 331-346.

[2] Fra *Den Jyske Historiker* 1997, s. 140, Erik Kjærsgaard: *Den imaginære Gandhi – Mahatma-myten som orientalsk konstruktion*.

[3] Ayesha Jalal: *The Sole Spokesman*.